

Дмитренко Віталій
кандидат історичних наук, доцент
кафедри культурології, філософії та музеєзнавства
Полтавського національного педагогічного
університету імені В. Г. Короленка
(м. Полтава)

ПОСТМОДЕРНІЗМ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ОСНОВНІ РИСИ

Постмодернізм, як художня та філософська течія, впливає на різні сфери творчості, зокрема, літературу, мистецтво, архітектуру та кінематограф, формуючи нові підходи до сприйняття реальності. У світі, де втрачають актуальність традиційні канони і норми, постмодернізм виступає спробою переосмислення ідентичності, відносин між культурою та суспільством, а також ролі мистецтва в житті людини.

Окрім того, в умовах глобалізації постмодернізм стає важливим інструментом для критичного аналізу явищ, які виникають на перетині культур, ідентичностей та традицій. Його характерні риси – такі як іронія, пародія, еклектизм і фрагментарність – відображають складність сучасного світу, в якому змішуються різні стилі та ідеї.

У контексті сучасних викликів, таких як криза ідентичності, політичні конфлікти та екологічні проблеми, постмодернізм намагається проаналізувати та зрозуміти ці складні явища. Тому вивчення його основних рис та особливостей є вкрай важливим для сучасного культурологічного дискурсу.

Гел Фостер, редактор антології «The Anti-aesthetic. Essays on Postmodern Culture», описує постмодернізм як протиставлення естетичним ідеалам, властивим модернізму. Він стверджує, що найбільш виразною рисою постмодернізму є анти-естетика – підхід, спрямований на злам традиційного порядку і деконструкцію усталених канонів. Анти-естетика, за Фостером, не просто заперечує попередню естетичну систему, а прагне переглянути і переписати культурні норми, які визначали мистецькі практики та інтерпретацію творчості у попередні епохи. Така деконструкція канону дозволяє постмодернізму створювати нові форми вираження, що виходять за межі звичного і підривають очікування глядача, пропонуючи абсолютно нове бачення мистецтва і культури [1].

Крістофер Батлер виділяє кілька основних рис постмодернізму, що допомагають зрозуміти його сутність:

– протистояння великим наративам. Це явище стосується критики раціоналістичних філософських концепцій, запропонованих такими мислителями, як Георг Гегель та Карл Маркс, які представляли історію людства як поступальний і лінійний процес. У результаті домінування таких ідей виник

культ науки, який вважається основою раціонального мислення. Постмодернізм, натомість, пропонує бачення, що наука є лише одним із багатьох можливих способів пізнання світу;

- деконструкція. Цей метод, розроблений Жаком Дерріда, ґрунтується на принципі релятивізму і намагається піддати аналізу домінуючі інтелектуальні структури, з яких суб'єкт формує свої судження про реальність. Деконструкція відбувається через вивчення знакових систем, що приховані за усіма відомими категоріями в рамках логіки, етики, політики та естетики;

- гра з текстом і концепція смерті автора. Ці терміни, запропоновані Роланом Бартом і Мішелем Фуко, підкреслюють, що культурний продукт більше не сприймається споживачем як щось однозначне та істинне; натомість автор втрачає статус остаточного авторитету у розумінні свого твору. Це відкриває простір для багатозначності та активної інтерпретації;

- метафора як центральне явище мови та мислення. Постмодернізм вважає метафору ключовим інструментом для передачі ідей та змістів, що підкреслює багатошаровість і складність людського сприйняття;

- скептицизм щодо науки і релятивізм. Постмодернізм заперечує абсолютність будь-якого наративу, зокрема наукового, закликаючи до критичного осмислення та сумніву щодо будь-яких універсальних істин [2].

Такі характеристики постмодернізму не лише формують новий підхід до мистецтва та культури, а й провокують глибше переосмислення способів, якими ми сприймаємо світ, знання та ідентичність у контексті сучасної епохи.

Володимир Горбатенко зазначає, що постмодернізм вирізняється низкою характерних рис, серед яких можна виділити такі ключові аспекти, як відкритість, фрагментарність, ідея визволення та плюралізм. Ця течія активно руйнує традиційні, зосереджені структури, запроваджуючи еклектичність як основний принцип своєї естетики. Іронія, пародія і пастиш стали невід'ємними елементами постмодерністського вираження, а саморефлексійність дозволяє художникам і митцям ставити під сумнів власні процеси створення.

Крім того, постмодернізм також асоціюється з відчуттям невизначеності та розмитістю меж, де відсутні строгі канони, що регулюють творчість. Важливою складовою є карнавалізація – переосмислення традиційних форм мистецтва, яке включає перформанс і взаємодію з глядачем. Це відкриває нові горизонти для експериментів і підходів, які вважаються революційними в контексті сучасного мистецтва [3, с. 278].

Ольга Петрова відзначає, що постмодернізм характеризується виразними ознаками – деканонізація, картинність, пародійність та пересмішництво щодо традиційних ідей класичної естетики. Однією з ключових рис постмодерну є також культивування естетики потворного, яке ставить під сумнів традиційні

уявлення про красу та гармонію, вводючи нові, часто провокаційні образи та концепції.

В українському контексті постмодернізм набуває особливого значення, оскільки він виявляється «нечистим» та межовим, що відображає своєрідну мутацію типологічних рис модернізму в його переході до постмодерністської антиформи. Це означає, що український постмодернізм не просто копіює західні зразки, а швидше інтегрує їх у власний культурний контекст, зберігаючи елементи традиційної української культури та ідентичності.

Таким чином, український постмодернізм стає не лише відображенням глобальних тенденцій, а й унікальним явищем, яке створює нові можливості для художнього вираження та культурного діалогу. Цей різноманітний підхід відкриває нові горизонти для осмислення сучасності, де гра, іронія і фрагментарність стають важливими інструментами для переосмислення як традиційних, так і нових форм мистецтва.

Отже, постмодернізм – це багатогранна, динамічна і впливова течія, що продовжує викликати інтерес і дискусії в культурології, адже вона не лише відображає зміни у мистецтві, але й відзначає нові підходи до сприйняття реальності в суспільстві.

Список використаних джерел :

1. The Anti-aesthetic: Essays on Postmodern Culture. Editor, Hal Foster. Publisher, Bay Press, 1983. 173 p.

2. Буцикіна Є. Про феномен постмодернізму в українському візуальному мистецтві. URL: <https://artslooker.com/pro-fenomen-postmodernizmu-v-ukrainskomu-vizualnomu-mistetctvi/> (дата звернення : 01.11.2024).

3. Горбатенко В. П. Політичне прогнозування: Теорія, методологія, практика. Київ: Генеза, 2006. 400 с.

Дмитренко Віта

*кандидатка історичних наук, доцентка
кафедри культурології, філософії та музеєзнавства
Полтавського національного педагогічного
університету імені В. Г. Короленка
(м. Полтава)*

РОЗШИРЕННЯ ФІНАНСОВИХ ГОРИЗОНТІВ: НОВІ ТА ІСНУЮЧІ ДЖЕРЕЛА ПІДТРИМКИ МУЗЕЮ

Сьогодні музеї стикаються з обмеженістю державних ресурсів, зростанням витрат на збереження та розвиток колекцій, потребою впровадження новітніх технологій і створенням інноваційних освітніх програм для відвідувачів. Усе це